

Vi trenger friskolene!

Det har sjelden vært viktigere å tenke over hva du stemmer ved lokalvalget enn i år. Du kan stemme på partier som vil utvikle og bevare et godt friskoletilbud der du bor, eller du kan gi din støtte til partier som vil stikke kjepper i hjulene for det som finnes og det som kan skapes av gode skolealternativer som elever og foreldre kan velge.

Stortinget har nettopp vedtatt endringer i privatskoleloven. Der fikk regjeringspartiene Arbeiderpartiet og Senterpartiet flertall for sitt forslag med støtte fra SV og Rødt. Endringene innebærer at det ved søknader om godkjenning av nye private skoler med rett til statstilskudd, også kalt friskoler, skal legges vesentlig vekt på uttalelser fra vertskommunen eller vertsfylket. Det samme gjelder når eksisterende skoler søker om driftsendringer, f.eks. utvidet elevtall. Dette vil i praksis trolig innebære at det nå er opp til den enkelte kommune eller fylkeskommune å avgjøre om foreldre skal få økte muligheter til å kunne velge alternative grunnskoler eller videregående skoler.

Er det så farlig om kommunen avgjør, spør noen. Nei, ikke hvis kommunens politikere forstår at de er et forvaltningsorgan for hele befolkningen og ikke bare en skoleeier. Som forvaltningsorgan bør kommunen ivareta de menneskerettene kommunens innbyggere har, og da også disse helt konkrete rettighetene:

- «Foreldre har fortrinnsrett til å bestemme hva slags undervisning deres barn skal få.» FNs menneskerettserklæring, artikkel 26-3.
- «Konvensjonspartene forplikter seg til å respektere foreldres og, når det er aktuelt, verges frihet til å velge andre skoler for sine barn enn dem som er opprettet av offentlige myndigheter ...» FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, artikkel 13.3.

Hvilke partier i din kommune vil prioritere at befolkningen i praksis får en slik rett til å kunne velge alternative skoler?

De fleste friskoler på grunnskolenivå i Norge er godkjent på grunnlag av anerkjent pedagogisk retning (Montessoriskoler og Steinerskoler) eller livssyn (kristne eller humanistiske skoler). Mange av de internasjonale grunnskolene i Norge er også godkjent som privat skole med rett til statstilskudd (friskole). På videregående nivå finnes det en bredde av friskoler som tilbyr ulike alternativer, for eksempel kristen skole, toppidrett, Steinerskolepedagogikk, tradisjonshåndverksfag eller særskilt tilrettelagt opplæring for funksjonshemmede. Felles for alle disse friskolene er at de tilbyr et alternativ til den offentlige skolen, et supplement som bidrar til mangfold og dermed i realiteten et bedre tilbud for summen av alle barn og unge i skolealder.

I friskolene er det rom for alle. Skolene representerer et etnisk, økonomisk og sosialt mangfold. Skolene kan ikke velge ut hvilke elever de vil ha. Inntil skolen er full, har alle søkere rett til plass, og ved oversøking er det saklige kriterier som avgjør hvem som prioriteres.

Hvilke partier i din kommune anerkjenner det gode bidraget som friskolene gir til kommunens innbyggere?

Vi tror det finnes mye lokalt engasjement for å løfte fram menneskeretten til å kunne velge alternativ skole. Men fordi de som velger alternative skoler, er en liten minoritet (bare 4.6 % av grunnskoleelevene går i friskoler), bør det nasjonale nivået i politikk og forvaltning etter vårt syn avgjøre friskolesøknader. Disse ivaretar minoriteters interesse best, og det sikrer likebehandling i hele landet.

Viktigheten av nasjonal styring gjelder også det offentlige tilskuddet til friskoler. FNs barnekonvensjon gjør det helt klart at menneskerettene også berører økonomi. Artikkel 28 sier at underskriverne av denne konvensjonen, deriblant Norge, «anerkjenner barnets rett til utdanning, og med sikte på å oppnå denne rett gradvis og på grunnlag av like muligheter skal de særlig a) gjøre grunnutdanningen obligatorisk og gratis tilgjengelig for alle».

Det statlige tilskuddet til friskoler med grunnskoetilbud er i utgangspunktet 85% av hva det koster pr. elev å drive kommunale skoler. Men fordi utgifter til å bygge skoleanlegget ikke er tatt med når tilskuddet beregnes, er det reelle tilskuddet pr. elev ca. 70% av alle kostnader pr. elev i kommunale skoler.

Staten gir riktig nok et såkalt kapitaltilskudd for å dekke deler av avskrivningene i friskoler. I dag er dette kapitaltilskuddet litt under 10 % av beregnede avskrivninger for en offentlig skole. Når ikke staten dekker mer, har ikke skolen annet valg enn enten å leve med dårlige skolebygninger eller belaste foreldrene maksimalt ved å bruke lovens åpning for å øke de årlige skolepengene utover maksgransen med kr 3.400/4.500, avhengig av skoleslag.

Finnes det partier som ved dette valget, eller ved Storingsvalget om to år, gjør det klart at private skoler med rett til statstilskudd må sikres et bedre tilskudd til kapitalutgifter? Her kan venstresiden lett levere bedre enn det Solberg-regjeringen fikk til, og de kan begrunne dette med at «vanlige folk» skal kunne bruke retten til å velge alternativt.

Foreldrebidraget til ordinære skolepenger og til å dekke inn for manglende tilskudd til kapitalutgifter viser med tydelighet at her sparer det offentlige penger. Men hvem som sparer, stat eller kommune, er komplisert å svare på. Friskoler får et statlig tilskudd pr elev, mens kommunene får en statlig overføring utregnet etter hvilke behov som finnes i befolkningen ut fra alder mm.

Når kommunen har fått sine penger, kan de bruke dem som de vil. En friskole derimot må bruke dem på elevene. Det er strengt forbudt med utbetaling av utbytte eller skjulte overføringer til dem som står bak skolene.

Det er ikke umulig at kommunen får for liten del av innsparingen det offentlige har på grunn av den delvis foreldrefinansierte skoleplassen i friskoler. I så fall bør kommunene ta dette opp med staten framfor å skyldes på foreldrene som bruker retten til å velge alternativ skole!

Finnes det partier som vil det beste for den minoriteten som ønsker alternativ skole? Ser du dem? Stemmer du på dem?